

kan worden, is de verscheidenheid van het affekt even rijk als die des gevoels.

Wort de ziel bij de gemoedsontroering in haar bestaan verhoogd, dan spreekt men van opwekkende of excitierende; wordt zij in haar bestaan gedrukt, van neerdrukkende of deprimerende affekten. Tot de eerste soort behooren b. v. toorn, moed en bewondering; tot de tweede b. v. vrees, schrik, schaamte.

Zij er ten slotte nog op gewezen, dat het ontstaan zoo van affekt als gevoel een natuurordening voor ons zieleleven is. Affekt „uitroepen“ heeft geen verstandig mensch dan ook ooit gewild. „Gevoelloos“ zijn wij alleen in den diepen slaap.

En apathie of gevoelloosheid in wakenden toestand is dan ook niet anders dan of het zelfbedrog of de misleiding van anderen, dat men voor lust of onlust werkelijk onverschillig zou zijn. Terwijl „door niets te storen gemoedsrust“ zelfs bij afstemming van het uidegevoel, door den zelfauchtigen in werkelijkheid nooit wordt verkregen.

In zich zelf is het gevoel en ook het tot affekt geworden gevoel, b. v. van liefde en haat, van vreugde en droefheid — goed noch slecht. Zij worden eerst slecht door de zonde, en alleen de Genade kan heiligen ons gevoel en onze gemoedsbewegingen. Heiligen het hart.

## „Stervende heeft hij aangebeden.“

Door het geloof heeft Jacob stervende, een legelid der zonen van Jozef gezegend, en heeft aan geboden, leunende op het opperste van zijnen staf.

Hebr. 11: 21.

Voor de kennisse van wat aan de overzijde van het graf ligt, is het oogenblik van 't sterven van hooge betekenis. Ook de wijze toehoorde we sterven en zien sterven, draagt hij tot onze kennisse van God. Zooveel, dat anders tusschen God en onze ziel schoof, valt dan weg. Men staat dan aan den ingang van het onzienlijke leven, en wat de Psalmist uitzong: „Onze voeten zijn staande in uwe poorten, o Jerusalem“, is ook op het ingaan door de poorten van het nieuw Jerusalem toepasselijk.

Maar dan zij hier het sterven ook in zijn eenig-echten zin genomen. Sterven is een daad. In zijn geboren worden is men lijdelijk. Het leven begint pas. Maar als het einde daar is, en God het ons gaf den volwasen leeftijd te bereiken, dan moet, bij het afscheid nemen van dit en het ingaan in het toekomstige leven, de dienstknacht en de dienstmaagd des Heeren niet onwillig er door den Dood uitgesleept worden, maar dan moeten ze zelve er wilig uitgaan, en in de wijze waarop ze dit doen, de vrucht van hun geloofsarbeid openbaren. De eerste Christenen zongen lofsalmen als ze hun dooden uitdroegen, en Paulus riep uit: „Het sterven is mij gewin, want bij Christus te zijn is zeer verre het beste“. Zoo was het sterven de laatste strijd, maar de strijd niet van wie zich tegen den belager van zijn leven verdedigt, neen, het was de strijd van den held, die moedig doordrong, om jubelend bij zijn God te komen.

Zeker, men mag den dood niet zoeken. Tot het einde toe te waken voor ons leven, is ons als dure plicht opgelegd. Zelfmoord is geen sterven, maar een rijk verdoen, zich wegmaken. Sterven is betooven van moed, zelfmoord is lafheid, is bezwijken, is het niet langer aanduurven van de levensworsteling, is vluchten uit het gelid. Maar ook al mag tot het laatste toe, zoolang er hoop en kans is, niets onbeproefd worden gelaten, om hier op aarde zijn God te blijven dienen tot Hij ons afroeft, — als Hij afroeft, is meer de lach van heilige vreugde, dan het slaken van diepe verzuchting op zijn plaats. Wie gelooft heeft steeds beelden, dat hij hier niet, daarboven wil thuis behoort. Dit nu is het, wat het sterven waar moet maken. In het sterven moet het zegel op heel ons geloofsleven worden gezet. Het sterven mag voor Gods kind niet anders zijn dan de doorgang in een eeuwig leven.

En dat nu is het niet, of het moet een daad zijn. We moeten niet overvallen, opgenomen en weggehaald worden. We moeten hooren wie roept, en op die roepstem antwoorden: „Zie hier ben ik, Heere“, en dan de vallei van de schaduwen des doods moedig ingaan en door wandelen, wetende dat de Heere ons opwacht, en ons aan zijn hand door die vallei der verschrikking heenleidt.

Toch, het zij er aanstands bijgevoegd, is zulk ideaal sterven zeldzaam. De ween en smarten des doods rooven het sterven zoo telkens zijn ideaal, zijn hoog en heilig karakter, en ook ingetreden bedwelmning maakt niet zelden, dat er van een wilig en bewust sterven, als daad van de ziel, geen sprake zijn kan. Zelfs is het helaas wel voorgekomen, dat een bedwelmend middel werd toegediend, om het sterven in een inslapen te doen ontgaan.

Van zulk een onmogelijkheid om als kind van God in het geloof manmoedig te sterven, make men niemand, zoo het buiten zijn toedoen aldus loopt, een verwijt. Ook hierin blijft uw God de vrijmachtige, en de feiten spreken om aan te toonen, dat de Heere zulk een heroiek sterven, in vol bewust geloof, aan meer dan één onthoudt.

Slechts ga men in die verschooning niet te ver.

De Schrift mijdt steeds den sentimenteelen kant, en teekent ons daarom uiterst weinig van het sterven af. Eigenlijk alleen het sterven van den Christus op Golgotha, en dan het sterven van Jacob. Maar van Jacob heet 't dan ook, dat hij, toen zijn einde naderde, zich sterkte, overleed op zijn leger gij zitten, en leunende op het uiterste van zijn staf, aanbad en zijn zonen zegende.

Jacob sterkte zich, d. w. z., hij liet zich door zwakte en ween niet overmannen, streed er tegen, greep zich aan, en verzamelde het laatste van zijn geloofskrachten, om nog in het sterven zijn God te verheerlijken. Zorge over zich zelve, over zijn eigen staat, over zijn uitblazen van den laatste adem kende hij niet, en als hij zijn zonen zegent, is dit geen huiselijk tafereel, maar een heilig profeteeren, hoe door zijn zonen, die saam de stambouwers van Israël zouden zijn, het Godsrijk komen en het Godsrijk bloeien zou, en eens Messias zou opstaan. „Totdat Silo komt!“ dit was het hoogtepunt van zijn profetie. Hij zegent zijn zonen, maar in en door zijn zonen doet zijn profetie op de komst van het Koninkrijk der hemelen.

Vandaar dat dit in den brief aan de Hebreërs ons getekend wordt als zijn hoogste geloofs-

daad. „Door het geloof heeft Jacob stervende zijn zonen gezegend en aangebeden.“

Er kan, we betwisten dit niet, ook in het sterven een donkerheid over de ziel vallen. Satan kan tot in het sterven toegelaten worden ons te kwellen. Maar als regel moet toch gezegd, dat het leven er is, om onze geloofs-zekerheid vast te leggen, en dat in ons sterven de vrucht van die geloofsverzekering moet uitblinken, onzen God tot eer.

En daarom mag niet toegegeven, dat men op zijn sterfbed zich willoos door zijn smarten en door zijn zwakte mag laten overmannen. Nog in het sterven moet de wil, de moed, de veerkracht van het geloof tegen de zwakte van het vleesch worstelen. De geest, niet het vleesch, moet in dit heilig oogenblik overwinnen. En dat is het, wat Jacob deed. Hij sterkte zich om godzaligheid te kunnen sterven. Had hij dit niet gedaan, ook hij ware allicht half onbewust ingesluimerd. Maar dit deed hij niet. Zijn machtige geest schudde zich wakker. En zoo kwam de Godverheerlijking in zijn sterven.

Een sterven, nu nog aan elk Christen ten voorbeeld gesteld.

Maar dan is er ook in zulk sterven een ontmoeting met God, die de kennisse Gods voor het sterven verrijkt; verrijkt voor wie sterft, en verrijkt voor wie om zijn sponde staan.

Veel hoort men het thans als het meest gewenschte sterven roemen, als lemand, naar het heet, „zacht en kalm ontslapen“, wat dan feitelijk bijna altoos betekent, dat hij, zonder eenig hooger levensteeken te geven, half dommelend uit dit leven verscheidde.

Nu, dat kan de ongelovige ook. En zoo hoort ge dan ook van hen, die buiten Jezus sterven, gedurig dat ze even zacht en kalm heengingen; misschien zelfs minder nog dan menig kind van God door zorge en twijfel gekweld.

Men sprak hun van niets. Zij spraken van niets. De arts bleef diets maken, dat het zó erg niet was. En zoo sloop de overledene heel gewoon uit het leven weg, zonder iets van de verschrikking des doods gekend te hebben.

En anderen, dit zijnde, kregen dan den indruk, dat aan het sterven eigenlijk niets aan was; dat het zoo zacht en ongemerkt toeging. Dan kwamen de bloemen die de lijkkar bedekten. Condoletiebezoekers schaf men af. Zoo wordt er over niets, dat met den dood samenhangt, gesproken. En na de begrafenis spreekt men heel gewoon, behalve over de eeuwige dingen.

Aldus gaat de machtige les van het sterven geheel teloor. De Dood houdt op een prediker zelfs van hooger ernst te zijn. En aan den Heere van leven en dood wordt niet gedacht.

Dat kwaad nu mogen wij, Christenen, niet voeden. En toch, dat doen we, als we dat „zacht en kalm ontslapen“ van de wereld overnemen.

Niet zacht en kalm, maar strijdend en overwinnend in zijn Heiland sterven, zó en niet anders moet het sterfbed in het Christelijk gezin zijn.

Wie dat niet aandurf, en op niets bedacht is, dan om tot aan het sterven aan den kranke alle strijd en moeite te sparen, is niet barmhartig, maar uit ongelof weerd.

Stervende heeft Jacob aangebeden.

Men kan op zijn sterfbed bidden. Bidden om hulpe in de laatste worsteling. Bidden voor de zijnen die men achterlaat. Bidden voor het koninkrijk Gods. En reeds zulk een gebed is heerlijk. Dat op zijn sterfbed voor het aangezicht Gods verschijnen. Dat laatste gebed op aarde, als alle gordijn wegwalt, en men zijn laatste smeking opent tot dien God die ons in de zalen van het eeuwige licht opwaakt! Zulk bidden leert bidden aan wie er bij staan. Zulk bidden heeft overweldigenden, wegslependen invloed.

En toch, Jacob deed meer.

Stervende heeft hij aangebeden. Hij heeft in het sterven zelf den drang gevoeld, om zijn God het offer der aanbidding op te dragen. Hem te geven den lof, den prijs, de dankzegging en de eere. In de grootheid en majesteit, in de genade en onferming van zijn God zich te verliezen. En alsoo Hem op te dragen de vrucht der lippen, beter dan hij in zijn leven het kon. Zulk een plechtige aanbidding op het sterfbed is een resumatie van de aanbidding, die we in ons leven Gode toebachten; maar nu intenser, dieper dan ooit gevoeld, vlak vooraf gaande aan het oogenblik, waarop men onder Gods engelen en heiligen daarboven Hem de eere zijns Naams zal toebrengen.

In zulk een aanbidding op het sterfbed trekt zich dan al de verworven kennisse Gods saam, en de kennisse wordt op zulk een oogenblik wonderbaar verhelderd, verrijkt en verdiept. Het is God kennen zoo klaar als men Hem nog nooit gekend had. Bijna een Hem van aangezicht tot aangezicht zien.

En van die aanbidding komt vrucht ook voor de omgeving.

Bij een sterfbed is de liefde machtig opgewekt. De eerste rouw worstelt reeds in het hart. Dat hart is daardoor ontvankelijker dan ooit, en de indruk dien het op zulk een oogenblik ontvangt, is overweldigend.

Men weet, men vertrouwt van elkander, dat men gelooft; maar zoo dikwijls ziet men het niet, merkt er vaak het tegendeel van in klein-geestigheid en zonde.

Maar als nu het oogenblik van sterven gekomen is, en kinderen zien het dan aan hun vader, een man aan zijn lieve vrouw, dat in dit aangrijpend oogenblik het geloof niet wijkt, maar stand houdt; dat voor de poorte der eeuwigheid de taal van het geloof bezield en krachtig wordt, en het is of men beluistert een zielsluiting die naar God van den stervende uitgaat, dan is het die stervende, die door het gebed zijner aanbidding u als in de tegenwoordigheid Gods plaatst, en u nader Zijn nabijheid doet gevoelen, dan ge dit dusver ooit gesmaakt hadt.

Veel sterven kon zoo heel anders zijn dan het nu is, zoo er anders ware geleefd, zoo in het sterven zelf het geloof krachtig opwaakte, en zoo Gods kind ook in het sterven verston, dat hij nog stervende een plicht jegens zijn God en jegens de zijnen heeft te vervullen.

Dan zou het sterven zooveel meer dan nu een prediking, een prediking van heilige realiteit zijn, en de vrucht ervan zou Gode tot eer terugvloeien in het leven.

Amsterdam, 20 Nov. 1903.

Duitschland.

Indien de Vermittlungstheologie ergens verwoesting heeft aangericht in de theologische wereld, dan is dit in Duitschland geweest. Daar bloeide ze het weligst, vond ze haar knapste tolken, bezette ze schier alle katheders, heerschte ze schier opper-

machtig. En juist aan haar invloed is het te wijten, dat in steeds breeder kring het geloof in de Schrift te loor ging, dogma na dogma der Christelijke Kerk werd prijsgegeven en men ten slotte niets anders overhield dan een verwaterd Christendom, waarbij de ziel niet leven kan.

Wellhausen kreeg daardoor vrij spel voor zijn ideologische reconstructie van Israël's geschiedenis, waarbij het evolutie-proces ook op de Openbaring werd toegepast en Israël's religie uit de grofste afgoderij allengs opklom tot die hoogere godsverering, die bij de profeten gevonden werd. De Goddelijke autoriteit van het Oude Testament was reeds lang door de Vermittlungstheologie prijs gegeven. Stuk na stuk uit Israël's literatuur werd als pia fraus, vroom bedrog van Israël's priesters, op zij geschoven. Maar Wellhausen trok het eerst consequent de lijn door, toen hij, alle bovennatuurlijke openbaring loochnend, de ontwikkeling van Israël's religie uit zuiver menselijke oorzaken verklaarde. Het heilige karakter van Israël's religie was daarmee te niet gedaan. De laatste aureool, die de Vermittlungstheologie nog aan Israël liet, verdween. Israël stond aan het einde van zijn historische hooger in religieus besef dan de andere volkeren, maar het had dit niet aan God te danken, die door zijn tolken tot Israël sprak, maar aan eigen voortreffelijkheid alleen.

Wat Wellhausen voor het Oude Testament had gedaan, deed Harnack voor de Christelijke religie. In den smeltoven van zijn Dogmengeschiedenis werd de Christelijke belijdenis van de kerk aller eeuwen opgesmolten, gereinigd van alle vreemde alliege, om ten slotte als het wezen van het Christendom, de eigenlijke leer van Christus, een geloof over te houden, dat als twee druppelen water op het geloof onzer moderne theologen gelijkte. Een vaag geloof in de liefde Gods, in de ideale bestemming van den mensch, in de bijzondere voortreffelijkheid van Christus Jezus, maar waarbij van een door schuld verbrijzelde menschenhart, van een verzoening met God door den eenigen Middelaar, van de gerechtigheid Gods in het oordeel geen sprake meer is. Eigenlijk doet het er volgens Harnack niet toe, of Christus bij dit alles zijn eminente positie behouden blijft; niet om den persoon van Christus, maar om het wezen van het Christendom, om de hoogere Godsdeed is het te doen.

En daarnaast trad de school van Ritschl op, die aanvankelijk een steunpunt voor het zoo fel bestreden geloof scheen te bieden. Lijnrecht tegenover de Vermittlungstheologie, die poogde geloof en wetenschap te verzoenen, stond de leuze door hem aangeheven: naar uwe tenten o, Israël; het onheilig huwelijk tusschen geloof en wetenschap moet worden verboden; laat aan het ongelooft de wetenschap, maar trek jij, o kerk van Christus, u terug naar de heilige erve der religie, die alleen voor u is bestemd. En toen Ritschl daarbij weer de hoge waarde der Heilige Schrift als historische getuigenis van het geloof van Christus en de Apostelen aanpreept; de rechtvaardigmaking en verzoening met God in het centrum van het geloofsleven plaatste; in Christus de hoogste en rijkste openbaring van God zag en heel het Christelijk leven verklaarde uit den geest van Christus, die in de gemeente woont en leeft, — scheen te midden van het driftzand, waarin de Vermittlungstheologie de kerk al dieper wegzinken deed, plotseling de rots op te rijzen, waarop weer vast kon worden voortgebouwd. Alleen ook deze rots bleek achteraf niets te zijn dan een wreede zinsbegoocheling. Het „heiden met het hoofd en Christen met het hart“, het overlappen van de wetenschap aan het ongelooft, om voor zijn religieus leven vrede te vinden met God, is een dualisme, dat op den duur nooit bevredigen kan. En waar Ritschl de waarheid der Christelijke religie prijs gaf, haar alleen erkende als een wereld van voorstellingen en denkbeelden, die goed en nuttig waren voor ons religieus leven, maar waarvan niemand wist, of de realiteit daarvan beantwoordde, daar werd zijn orthodoxe terminologie zelfs een onheilspellend, een misleiding van het vrome volk. Want wie waarlijk naar God zoekt en naar vrede dorst voor zijn ziel, klinkt het schier als spot in de ooren, wanneer ge bij het reiken van de teuge des levendens waters hem toeroept: of dit water werkelijk uw dorst lescht, weet ik niet, maar drink; want de voorstelling van het drinken zal weer nieuwe levenskracht u schenken.

Het is waarlijk geen wonder, dat de kloof tusschen het volk en de Christelijke religie in Duitschland steeds breeder wordt, en de schare, die van dit zeer lichte brood walgt, het Christendom den rug toekent en in de armen van het socialisme zich werpt. De jongste verkiesingen hebben het maar al te droef geleerd, hoe de zegepraal over heel de linie aan het socialisme zou zijn geweest, indien niet de macht der Roomsche kerk nog weerstand aan den aanval had geboden. Maar hoe dankbaar men ook wezen moge voor den steun, dien de vaste organisatie, de strenge tucht, het kloek beleid der Roomsche kerk in de ure des gevaars bood, het jaagt ons, protestanten, een bios van schaamte naar het aangezicht, dat de eens zoo machtige protestantse kerk in Duitschland schier alle vat op het volksleven bleek verloren te hebben en niet alleen de hooge mannen van wetenschap, maar ook de breede laag van de arbeidersbevolking den rug heeft toegekeerd aan een kerk, die steenen biedt voor brood.

Duitschlands geniale Keizer heeft het gevaar ingezien; maar het enige redmiddel zag hij niet. Het wachtwoord door hem gegeven: Weiterbildung der Religion, opdat de religie meer aan de behoefte van het volk moge voldoen, kan daarom geen redding bieden, omdat hij vergat het fundament aan te wijzen, waarop verder moet worden gebouwd. Elke poging om het volk weer vaster aan de Christelijke kerk te binden, door de Christelijke religie nog meer te vervormen, nog meer pasklaar te maken voor de eischen van het moderne leven, lokt het volk niet, maar stoot het af. Indien Rome nog zooveel invloed uitoefent over de geesten, dan is het juist daaraan te danken, dat het zekerheid en vastheid biedt voor het hart, dat door twijfel en ongelooft werd voortgejaagd. Niet in het transigeeren, maar in het maintainereen ligt de kracht van het geloofsleven. En zal de Protestantse kerk in Duitschland ooit weder tot haar ere komen, dan kan dit alleen geschieden, doordat ze terug keert tot de geloofsvastheid van een Luther en een Melancthon, die daarom van geen wankelen wisten, omdat ze op de rots stonden van het Woord Gods.

Daarom begroeten we met stillen dank aan God elke poging ook in Duitschland aangewend, om aan het onheilge schipperen met de critiek een einde te maken en zich weer in kinderlijk geloof te buigen voor het gezag der Heilige Schrift. Er is, zoo schreef men ons onlangs uit Duitschland, weer een honger bij het volk ontwaakt naar stevige reformatorische spijs. Men is de lifafjes, die de Vermittlungstheologie bood, moede en verlangt naar steviger voedsel. En indien het God thans behaagt mannen te verwekken, die dat voedsel aan het volk voorzetten, dan kan de geestelijke bloedarmoede wijken voor een krachtiger geloofsleven. Het uitnemende werk van BETTEN, den gevierden populairen schrijver, wiens werken bij duizendtallen verspreid worden, over den Bijbel als Gods Woord, is daarom voor ons een teken des tijds. Hoeveel bezwaren men ook moge inbrengen tegen de al te letterlijke opvatting der profetieën en de chiliastische neigingen van den auteur, wat het hart verkwikt, wat aan dit werk een bijzondere waarde verleent, is, dat de schrijver zich vastklemt met heel de kracht van zijn geloof aan de Schrift en tegenover al hare belagers het oude woord van Luther heropbeeft: Das Wort sie sollen lassen stahn. Wat Bettex u biedt is niet een eindeloos geknutsel om weer recht te trekken wat de critiek scheef trok; een Sisylusarbeid, die, zoodra ge den top van den berg meent bereikt te hebben, u weer dwingt opnieuw te beginnen met den last van nieuwe bezwaren en bedenkingen. Het is een kreet uit de ziel; een Elia's taal, hoe lang het volk hinken zal op twee gedachten; een getuigenis van een hart, dat in de Schrift het brullen van den leeuw heeft gehoord, het machtig dreunen van het Woord Gods, en daarom met een Jesaja uitroept: Tot de Wet en de Getuigenis!

En Bettex is niet de eenige. Prof. Klostermann handhaaft met kracht het Oude Testament. De uitnemende studien van Prof. Th. Zahn over het Nieuwe Testament, waaraan zelfs tegenstanders om strijd hulde brengen, zijn vernietigend voor de critiek op het Nieuwe Testament. En Dr. Lepsius, de kundige Direktor van de Deutsche Orient mission, tracht in het tijdschrift „Das Reich Christi“, dat te Berlijn verschijnt, gesteund, door mannen als Prof. Köhler, S. Jaeger e. a. een dam op te werpen tegen de critiek, en ook door de vertaling „van Calvinistische werken uit Holland weer „starke reformatorische Speise“ aan het volk voor te zetten.

Droevige teekenen staan zeker daartegenover. Dat de predikant van de Gereformeerde kerk te Elberfeld, N. Geyser, de zoon van den kloeken voorvechter der Gereformeerde beginselen, de man, die de gemeente dient, waar eens Kohlbrugge heeft gestaan, onlangs openlijk verklaarde kwam, dat het geloof aan de inspiratie der Schrift door hem was prijsgegeven, en daarbij zich nog kwansuis verschoof achter een uit zijn verband gerukt woord van den schrijver, die in zijn „Schriftcritiek“ juist het scherpst tegen die critiek ijverde, dringt onwillkeurig een Et tu Brute op de lippen.

Maar de hoop blijft leven in het hart, dat ook de Protestantse Kerk in Duitschland weer uit haar doodslaap zal opwaken, de banden zal afschudden van een theologie, die haar levenskracht ondermijnt, en weer een eere zal worden voor Christus naam en een macht onder het van God afgedoolde volk.

fundament aan te wijzen, waarop verder moet worden gebouwd. Elke poging om het volk weer vaster aan de Christelijke kerk te binden, door de Christelijke religie nog meer te vervormen, nog meer pasklaar te maken voor de eischen van het moderne leven, lokt het volk niet, maar stoot het af. Indien Rome nog zooveel invloed uitoefent over de geesten, dan is het juist daaraan te danken, dat het zekerheid en vastheid biedt voor het hart, dat door twijfel en ongelooft werd voortgejaagd. Niet in het transigeeren, maar in het maintainereen ligt de kracht van het geloofsleven. En zal de Protestantse kerk in Duitschland ooit weder tot haar ere komen, dan kan dit alleen geschieden, doordat ze terug keert tot de geloofsvastheid van een Luther en een Melancthon, die daarom van geen wankelen wisten, omdat ze op de rots stonden van het Woord Gods.

Daarom begroeten we met stillen dank aan God elke poging ook in Duitschland aangewend, om aan het onheilge schipperen met de critiek een einde te maken en zich weer in kinderlijk geloof te buigen voor het gezag der Heilige Schrift. Er is, zoo schreef men ons onlangs uit Duitschland, weer een honger bij het volk ontwaakt naar stevige reformatorische spijs. Men is de lifafjes, die de Vermittlungstheologie bood, moede en verlangt naar steviger voedsel. En indien het God thans behaagt mannen te verwekken, die dat voedsel aan het volk voorzetten, dan kan de geestelijke bloedarmoede wijken voor een krachtiger geloofsleven. Het uitnemende werk van BETTEN, den gevierden populairen schrijver, wiens werken bij duizendtallen verspreid worden, over den Bijbel als Gods Woord, is daarom voor ons een teken des tijds. Hoeveel bezwaren men ook moge inbrengen tegen de al te letterlijke opvatting der profetieën en de chiliastische neigingen van den auteur, wat het hart verkwikt, wat aan dit werk een bijzondere waarde verleent, is, dat de schrijver zich vastklemt met heel de kracht van zijn geloof aan de Schrift en tegenover al hare belagers het oude woord van Luther heropbeeft: Das Wort sie sollen lassen stahn. Wat Bettex u biedt is niet een eindeloos geknutsel om weer recht te trekken wat de critiek scheef trok; een Sisylusarbeid, die, zoodra ge den top van den berg meent bereikt te hebben, u weer dwingt opnieuw te beginnen met den last van nieuwe bezwaren en bedenkingen. Het is een kreet uit de ziel; een Elia's taal, hoe lang het volk hinken zal op twee gedachten; een getuigenis van een hart, dat in de Schrift het brullen van den leeuw heeft gehoord, het machtig dreunen van het Woord Gods, en daarom met een Jesaja uitroept: Tot de Wet en de Getuigenis!

En Bettex is niet de eenige. Prof. Klostermann handhaaft met kracht het Oude Testament. De uitnemende studien van Prof. Th. Zahn over het Nieuwe Testament, waaraan zelfs tegenstanders om strijd hulde brengen, zijn vernietigend voor de critiek op het Nieuwe Testament. En Dr. Lepsius, de kundige Direktor van de Deutsche Orient mission, tracht in het tijdschrift „Das Reich Christi“, dat te Berlijn verschijnt, gesteund, door mannen als Prof. Köhler, S. Jaeger e. a. een dam op te werpen tegen de critiek, en ook door de vertaling „van Calvinistische werken uit Holland weer „starke reformatorische Speise“ aan het volk voor te zetten.

Droevige teekenen staan zeker daartegenover. Dat de predikant van de Gereformeerde kerk te Elberfeld, N. Geyser, de zoon van den kloeken voorvechter der Gereformeerde beginselen, de man, die de gemeente dient, waar eens Kohlbrugge heeft gestaan, onlangs openlijk verklaarde kwam, dat het geloof aan de inspiratie der Schrift door hem was prijsgegeven, en daarbij zich nog kwansuis verschoof achter een uit zijn verband gerukt woord van den schrijver, die in zijn „Schriftcritiek“ juist het scherpst tegen die critiek ijverde, dringt onwillkeurig een Et tu Brute op de lippen.

Maar de hoop blijft leven in het hart, dat ook de Protestantse Kerk in Duitschland weer uit haar doodslaap zal opwaken, de banden zal afschudden van een theologie, die haar levenskracht ondermijnt, en weer een eere zal worden voor Christus naam en een macht onder het van God afgedoolde volk.

Provinciale Universiteitsdag.

Onze Friesche vrienden toonen door den Universiteitsdag, die 20 November a.s. te Leeuwarden zal gehouden worden, dat de liefde voor onze Calvinistische Hoogeschool nog niet aan het roesten is.

Deze provinciale Universiteitsdagen juichen wij van harte toe. Ze kunnen zoo uitnemend dienst bewijzen, om menig vooroordeel weg te nemen, om de belangstelling weer aan te wakkeren, om den kring der vrienden uit te breiden.

Ook in de keuze der sprekers was men in Friesland zeer gelukkig. Waar Prof. Bavinck optreedt, daar is men altoos zeker van een talrijk luisterend gehoor. En naast hem zullen twee echte Friezen, beiden met een warm hart voor de Calvinistische beginselen, Mr. Anne Anema als jurist en Dr. L. Wagenaar als historicus-theoloog, het woord voeren.

Met zulk een drietal sprekers moet deze Universiteitsdag slagen. En het in Friesland gegeven voorbeeld moge andere provincien ten prikkel zijn, om het vuur niet onder de asch te laten wegsmeulen, maar door kloek en beziel optreden, weer nieuwe geestdrift in het hart te doen ontvoken.

## Per deurwaardersexploot.

Een staaltje van echt hiërarchische tyrannie wordt ons van een onzer Zuid-Hollandsche dorpen gemeld.

De domine in de Hervormde kerk aldaar, verkondigt niet het Evangelie der Schrift, maar vergiftigt zijn gemeente, met de leer der spiritisten. Natuurlijk doet de Hervormde kerk hier niets tegen. Of men het socialisme of spiritisme, het moderne ongelooft of de communistische droomerijen van Van Eden op den kansel brengt, laat de Haagse Synode koud. Het pereat mundus fiat justitia heeft zij omgezet in: de kerk mag ten verderve gaan, wanneer de leervrijheid der domine's maar ongerept blijft.

Toch spreekt het wel van zelf, dat de gemeente er niet zoo over denkt. Zij begeert niet de door God gevloekte doodenbezwering, maar het Evangelie van den uit den dooden herrezen Christus te hooren. En waar de eigen herder steenen in plaats van brood geeft, daar zoekt men zielevoedsel in de Gereformeerde kerk en sluiten velen uit de Hervormde kerk zich bij haar aan.

En nu zet de spiritistische domine alles op haren en snaren, om zijn onwillige schaapkins in de schaapskooi te houden. Het is niet voldoende, wanneer men dezen spiritistischen domine mondeling of schriftelijk kennis geeft, dat men met de Hervormde kerk gebroken heeft. Zelfs niet als men het doet per aangeteekenden brief, dien domine zelf aan het postkantoor afhaalt en waarvoor hij het reçu teekent. Och, als men eenmaal in deze spiritistische droomerijen verzonken is, dan wordt men zoo Oost-Indisch doof voor stemmen uit het werkelijk leven. En daarom — dat is domine's eisch — eerst wanneer een heusche deurwaarder komt, die bij deftig exploit in eigen persoon aan domine's meid betoekend, het feit mededeelt, dat Jan, Piet of Klaas niet langer lidmaat is van zijn kerk, dan zal hij het gelooven. Tot zoo lang blijft men, wilens of onwilens, lid vande Hervormde kerk en — betaalt mee in de kerkelijke belasting. Het ontbreekt er nog maar aan, dat domine bepaalt, dat de boodschap alleen gelden zal, wanneer ze eerst door tafeldans of medium als authentiek is geverifieerd.

En wat het ergste is, is dat deze gewetensdwang, zoo als hij zelfs door de Roomsche kerk niet wordt geoefend, niet de rijken treft, voor wie de kosten van een deurwaardersexploot een bagatel zijn, maar de armen. Een kerk moet wel diep gezonken zijn, die aan haar domine's alle vrijheid laat, om God te loochenen en den Christus naar het rijk der sagen te verwijzen, maar die met zulke chicanerijen de gemeentelieden dwingen wij naar deze dwaalleeraars te blijven luisteren.

Natuurlijk zullen de betrokken personen wel zoo verstandig zijn, zich aan deze dwaze eischen niet te storen. Wanneer men per aangeteekenden brief het lidmaatschap der Hervormde kerk heeft opgezegd, en door het getekend reçu het bewijs in handen heeft, dat domine den brief ontving, dan is dit voor de rechtbank volkomen voldoende. En wanneer het kerkelijk belastingbiljet dan toch bezorgd wordt, wachtte men rustig de beslissing van den kantonrechter af.

Il y a des juges à Berlin. En wij kunnen ons niet denken, dat een kantonrechter in ons land, het wagen zou, met den eisch van dezen spiritistischen domine mee te gaan. Hij zou er zich zelf mee belachelijk maken, en een storm van verontwaardiging in heel het land, zoo hem leeren, dat men in Nederland van gewetensdwang, in welken vorm ook, niet is gediend.

Dr. Van Gelderen.

Een „belangstellend vriend van de Vrije Universiteit“ wenscht iets meer te weten aangaande den studietijd van Dr. Van Gelderen, die tot docent in het Hebreeuwsch aan de Vrije Universiteit benoemd werd.

Vij ontleenen daarom aan het curriculum vitae, dat Dr. Van Gelderen naar Duitsche mode achter zijn dissertatie schreef, de volgende gegevens.

Dr. Van Gelderen studeerde eerst theologie aan de Kamper School, maar begaf zich daarna, op raad zijner professoren, naar Duitschland, om zich toe te leggen op de Semitische talen. Hij bracht vier semesters door aan de Universiteiten te Berlijn en te Leipzig, volgde er de colleges over Hebreeuwsch, Assyrisch, Aramesch, Arabisch, Aethiopisch en Turksch, en promoveerde op een dissertatie over: „Ausgewählte Babylonisch-Assyrische Briefe“, die de eer genoot in de Beitrage zur Assyriologie und Semitischen Sprachwissenschaft van Prof. Delitzsch en P. Haupt te worden opgenomen.

Zoo als men ziet, valt de eigenlijke studie van Dr. Van Gelderen voor de Semitische talen, voor welk vak hij aan de Vrije Universiteit benoemd is, in hoofdzaak in het buitenland. Gelijk hij dan ook niet in de theologische, maar in de literarische faculteit, als docent is aangesteld.

Een goed woord.

Hoe diep het opleidingsvraagstuk nog steeds ingrijpt in het leven van ons volk, blijkt wel uit dit schrijven van broeder S. de Jager uit Serooskerke, dat wij bij uitzondering een plaats willen verleen.

De Theologische School, of de Vrije Universiteit?

Dat deze vraag langer zoo meer naar voren is gedrongen, kan niemand ontkennen. Een poging, met veel moeite voorbereid, om van de genoemde twee inrichtingen een te maken, is geheel mislukt. De geschiedenis bracht aan 't licht, dat beide inrichtingen ieder uit een eigen beginnel leven en dat zelfs de jongst gehouden Generale Synode niet in staat was, om ze op bevredigende wijze tot een te brengen. Gelukkig dat dit in 1892 niet is doorleiden. Had men het toen gezien zooals men nu ziet

de vereeniging eene deel van de Vrije Universiteit ware niet dank, die God, die a't zoo gewest is, had ons zo Dat dit moeilijkheid niemand k groot die n heeft daan genaam, on te geloove lijheid he Zijne Godd stellig wel op Zijn duisternis verlossn k Daarom dingen wa komen, de wij moeten en meening inrichtingen maken. Dat wijst, ma waken en moeilijke er op ons Jersu Chr Allerhooge door Zijne lichten ka verstaan n „Uit G woorden, e Word een Theol, moet hel dienaren d Broeders ook m.a.r i zen kan, t nooit voor geplaatst w eenig licht of indirect, wandelt in Enkele t profiel, om wij in de C moeten heb arbeid uits Heeren, w komen. Al te spoedig, altijd onbe Dat wij en talenten, ken, te bez Gods Wo Paulus zelf beste gamt daartoe als hebben vo bonden m Cor. 12 vol deel. De Apost denheid der En er is het is dezel der werkin alles in al de openba oorbaar is. gegeven ho deren het Geest; en zelden Ge gezondmaaken en eenen ande der scheiding, menigere der talen, I en dezelfde het bijzond dit zijn al acht heeft, het N. Te de woorden geene aanw faculteten opbouw va voor onzen Wellicht genoemde en op gehe De gave verkregen. de kerk, e al geschied andere, d. der gezondt genesissd dat het bu dienen m door ijver, gen co bew schen aan altijd, hets wijze, door medegedeel Vragt t aarde, m alle noodi en of die worden af dachte aan maar die il Het is leide Apost de leiding. In 1 Th Geest niet gemeend k H. Geestes Hij kan al H. Geest v Maar b begrip zke vuur, aan b de Joodse wetten. H te maken staat geschi gij niet m „Zorgt G om onzent „Trek niet loovigen“, niet kenne niet ploeg tegelijk? Zoo wa de Mozes, ook het a daarop, M

plott.

sche tyran-

d-Holland-

erk aldaar,

et Schrift,

et de leer

Hervormde

het socia-

ngelooft of

van Van

de Haag-

andus fiat

kerk mag

teervrijheid

elf, dat de

Zij beweert

enbezwer-

den uit de

ooren. En

plaats van

ledevoelst

uilen velen

haar aan,

minne alles

onwillige

te houden.

men dezen

of schrijf-

de Her-

lis niet als

den brief,

ostkantoor

en teekent.

piritistische

wordt men

stemmen uit

— dat is

en heusche

exploit in

betekend,

Klaas niet

dan zal hij

men, wil-

ormde kerk

elasting.

den domine

den gelden

seldans of

leerd.

dat deze

is door de

efend, niet

en van een

zijn, maar

diep genom-

alle vrijheid

en den

te verwij-

nerien de

leze dwaal-

a personen

deze dwaze

r men per-

schap der

d, en door

in handen

dag, dan is

oldoende,

giblijet dan

n rustig de

af.

wij kunnen

rechter in

n eisch van

te gaan.

lijk maken,

ing in heel

n in Neder-

svorm ook,

2.

a de Vrije

te weten

. Van Gel-

breeuwsch

id werd,

curriculum

r Deutsche

sef, de vol-

erst theoa-

oren, begaf

oren, aan

gen op de

semeesters

rlijn en te

over He-

Arabisch,

omvoerde

valhite Ba-

ie de eer

logie en van

Prof.

orden op-

eigenlijke

or de Se-

vrij aan de

hoofdzak

ook niet in

iterarische

stuk nog

ons volk,

a broeder

at bij

leenen.

e Vrije

naar voten

en. Een

naar voten

en. Een

naar voten

en. Een

naar voten

en. Een

naar voten

en. Een

naar voten

en. Een

naar voten

en. Een

naar voten

en. Een

naar voten

en. Een

naar voten

en. Een

naar voten

en. Een

naar voten

en. Een

naar voten

de vereniging van Geref Kerken, waarvan het ene deel de Theol. School, en het andere deel de Vrije Universiteit in haar boezem droeg, wate niet tot stand gekomen. Nu is, Gode zij dank, die vereniging een feit.

Dit feit moet dan ook niemand betreuren. God, die altijd zelf de geschiedenis leidt, heeft 't zoo gewild en heeft 't zoo bestuurd. En eerst nadat de vereniging feit werd, brengt Hij ons voor bovengenoemd vraagstuk.

Dat dit vraagstuk ons evenwel in groote moeilijkheid heeft gebracht is evenzeer waar, niemand kan ook dat ontkennen. Maar, hoe groot die moeilijkheid ook zijn moge, niemand heeft daardoor het recht om te dromen, onaan-genaam, onbroederlijk te zijn. Wij zijn verplicht te gelooven, dat Hij, die ons in deze moeilijke heid geleid, dat juist gedaan heeft in Zijne Goddelijke wijsheid: — en wij zullen er stevig wel heertij weer uitkomen, als Hij ons op Zijn tijd doet inzien hoe Hij licht u t de duisternis geven en ons uit alle moeilijkheden verlossen kan.

Daarom moeten wij ons nu maar voor twee dingen wachten. Wij moeten, om er uit te komen, de moeilijkheid niet doodzwijgen, en wij moeten evenmin trachten, door eigen zin en ineeniging door te drijven, een der beide inrichtingen te overvleugelen en onmogelijk te maken. Dat zijn geen wegen die God ons aan wijst, maar wegen uit Satan, waartegen wij waken en bidden moeten. — Wij moeten het moeilijke vraagstuk eenvoudig aanvaard en er op onze knieën mede tot onzen Koning Jezus Christus gaan, die toch altijd onze Allerhoogste Profet en Leeraar is en die ons, door Zijn Geest, zoo onderwijzen en voorlichten kan, dat wij, ook in dezen, Zijn wil verstaan uit en naar Zijn Woord.

„Uit Gods Woord!“ zoo hooren we antwoorden, „waar zouden wij toch ooit uit Gods Woord een aanwijzing kunnen vinden: of wij een Theol. School, dan of wij een Universiteit moeten hebben tot opleiding van toekomstige dienaren des Woords?“

Broeders! ik geloof niet dat Gods Woord, ook maar in een enkel opzicht, onvolledig wezen kan, maar wel dat het volk des Heeren nooit voor zulk een moeilijke vraagstuk kan gepaast worden, of er is in dat woord wel enig licht te vinden, waaruit zij, hetzij direct of indirect, kunnen verstaan: „dit is de weg, wandelt in denzelven.“

Enkele broeders hebben dan ook reeds beproefd, om uit Gods Woord aan te toonen, dat wij in de Geref. Kerken, eene eigene inrichting moeten hebben en behouden. Ik vind ook een arbeid uitsteekend, ieder oede in de kracht des Heeren, wat hij kan om tot duidelijkheid te komen. Alleen, men haaste niet en men zij niet te spoedig beslist; trachte men daarbij toch altijd onbevengden te zijn.

Dat wij er ons toe zetten mogen om gaven en talenten, tot behoud en opbouw onzer Kerken, te bezitten en te vermeerdere, staat naar Gods Woord toch wel vast, als de apostel Paulus zelfs bevecht om te „*hieren naar de beste gaven*“, 1 Cor. 12 : 31. Maar dat wij daartoe slechts eene School of Faculteit moeten hebben voor Theologie, los van, en niet verbonden met andere faculteiten, blijkt uit 1 Cor. 12 volstrekt niet, veel eer juist het tegendeel.

De Apostel zegt daar: „En er is verscheidenheid der gaven, doch het is dezelfde Geest. En er is verscheidenheid der bedieningen, en het is dezelfde Heere; en er is verscheidenheid der werkingen, doch het is dezelfde God, die alles in allen werkt. Maar een tegelijk wordt de openbaring des Geestes gegeven tot hetgeen oorbaar is. Want deen wordt door den Geest gegeven het woord der wijsheid, en eenen anderen het woord der kennis door denzelfden Geest; en eenen anderen het geloof door denzelfden Geest; en eenen anderen de gaven der gezondmakingen, door denzelfden Geest; en eenen anderen de werkingen der kraachten; en eenen anderen profetie; en eenen anderen onderscheiding der geesten; en eenen anderen menigerlij talent; en eenen anderen uitlegging der talen. Doch deze dingen alle werkt de een en dezelfde Geest, deelsende aan een iegelijk in het bijzonder, gelijkwijls Hij wil.“ Broeders! dit zijn allen gaven, die de Heere noodig geacht heeft tot de bediening en bediening van het N. Testament. Zonder er, goed gezien en de woorden van den apostel eens diep opgevat, geene aanwijzingen in liggen van de verschillende faculteiten die wij nog altijd tot behoud en opbouw van Gods Kerk noodig hebben ook voor onzen tijd?

Wellicht zal men hierop antwoorden: „De genoemde gaven waren immers buitengewone en op geheel buitengewone wijze verkregen.“

Die gaven waren wel op buitengewone wijze verkregen. Maar — hoevele van die gaven heeft de kerk, essentieel beschouwd nog altijd noodig, al geschiedt dan ook de toediening op een andere, d. i. gewone wijze; zoals bv. de gaven der gezondmakingen nu door het toedienen van geneesmiddelen plaats vindt. Wij zien dan ook dat het buitengewone, voor zoover dat blijvend dienen moet, nu tot het gewone behoort en door ijver, inspanning of studie moet verkregen en bewaard worden, zoals we straks zagen, dat de gaven ook de gaven ook altijd, hetzij dan op buitengewone of gewone wijze, door de gemeene gratie zijn en worden medegedeeld.

Vraagt men nu, of dan Christus' Kerk op naarde, met betrekking tot het voortbestaan van alle noodige gaven, ook een roeping heeft, en of die roeping ook uit de H. Schrift kan worden afgeleid, dan wenschte ik wel een gedachte aan te geven. Let wel, een gedachte, maar die ik meen, dat overweging verdient.

Het is weer de ook wetenschappelijk opgeleide Apostel Paulus, die deze gedachte, onder de leiding des H. Geestes, aan de hand geeft. In 1 Thess. 5 : 19 schrijft hij: „Bluschten Geest niet uit.“ — Dat de Apostel nu wel nooit gemeend kan hebben, dat wij de persoon des H. Geestes uitbluschen kunnen, begrijpt ieder. Hij kan niets anders bedoelen dan de vanden H. Geest verkregene gaven des H. Geestes.

Maar hoe komt dan de Apostel aan het begrip *bluschen*? Bluschen doet denken aan vuur, aan brand. — 't Is niet onduidelijk. Paulus, de Joodse man, is thuis in de Joodse wetten. Hij weet begrippen daaruit bruikbaar te maken voor de gemeente van Christus. „Er staat geschreven: „Een dorschenden os zult gij niet mulbanden“ zegt hij. En dan volgt: „Zorgt God voor de osen? Of zegt Hij dat om onzenwil.“ 1 Cor. 9 : 9, 10. Zoo ook: „Trekt niet een ander juuk aan met den ongelooovigen.“ enz. 2 Cor. 6 : 14. Heeft hij hier niet kennelijk gedacht aan het bevel: „Gij zult niet ploegen met eenen os en met eenen ezel tegelijk?“ Deut. 22 : 10.

Zoo was het dan ook Paulus niet onbekend dat Mozes, bij de oprichting van den tabernakel, ook het altaar had toegereicht, met het offer daarop. Maar het was hem verboden om vuur

daar op te leggen; de Heere gaf zelf het noodige vuur van den hemel, en toen was het de taak van de priesters, om te 20 : 9, dat dit van den hemel gegeven vuur niet weer uitging. Het mocht niet gebluscht worden; want dan stond de geheele tabernakel dienst stil. Welnu: zorgt gij dan ook, zegt Paulus, dat de gaven des Geestes niet uitgebluscht worden. Want dan komt de profetie, die prediking in verachting, zie vs. 20, en ook de onder ons ingestelde bedieningen nemen een einde.

En metterdaad: de Heere Jezus Christus zelf heeft, volgens Hand. 2 : 3, van den hemel de gaven des H. Geestes uitgestort; in de gedaante van verdeelde tongen als van vuur, zat het op een iegelijk van Zijne jongeren, en zij begonnen te prediken, zelfs in vele verschildende talen, en al de gaven, waarvan de Apostel in 1 Cor. 12 spreekt waren aanwezig. „Bluscht dat vuur niet uit — iijvert naar de beste gaven daarvan“, zoo luidt nu het Evangelisch bevel!

Noodzakelijk moet hierbij worden opgemerkt, dat Christus die gaven niet uitgestort heeft op geïnstiteerde kerken, want die bestonden niet. Maar toen de Heere die gaven uitstortte, deed Hij de Evangelische kerk geboren worden, en moesten terstond de gaven dienen om plaatselijke kerken te institueeren en ambten en bedieningen in te stellen. Bijgevolg, die gaven zijn geschonken aan de kerk als organisme en niet aan de kerken als institut. Daarom is het dan ook de vraag, of niet de organische kerk de roeping heeft om de door Christus geschonken gaven te behouden, inrichtingen daarvoor te stichten, enz.; en zoo ja, of dan niet de geïnstiteerde kerken slechts te zorgen hebben, dat zij uit die inrichtingen alleen dat gene ontvangen, wat haar werkelijk dienen kan en noodig is, zonder iets daaraan te nemen wat haar schaden kan.

Doch deze en meer andere vragen laten wij rusten. Het was maar alleen ons doel, om aan onze goede en vroede voormannen een nieuwe gedachte aan te geven, opdat het hun gegeven weer met nieuwen moed voort te gaan, en de trein die ze moesten stopzetten, in gewenschte richting te besturen. Stiltaan moeten wij soms; maar immers niet te lang?

S. DE JAGER.

Servotkerke, (Walcheren).

Het gaat natuurlijk niet aan, om telkens dergelijke „stemmen uit de gemeente“ in onze kolommen zich te laten uitspreken. De pers heeft niet de roeping om een ver-gaarbak van allerlei meeningen te zijn, maar om zelf leiding te geven aan de publieke opinie. En zet ge eenmaal het hek van den dam af, dan blijft het nooit bij één schaaft dat om doortocht vraagt.

Dat we ditmaal een uitzondering maakten, is, omdat deze broeder, die uit de groep der gescheiden Kerken herkomstig is, te recht wijst op de schade, die de bestaande strijd op kerkelijk en geestelijk gebied ons brengt. Wie geen vreemde deling is in ons kerkelijk Jerusalem, weet hoe van alle kanten geklaagd wordt over scheuring en verdeeldheid. De voortdurende verdachtmaking van de Vrije Universiteit, de felle beschuldigingen tegen de Synode, het oprakelen van allerlei oude twisten; houden onze kerken voortdurend in spanning, drijft menigen naar de scheurkerk van Ds. van Lingen, maakt den arbeid van onze predikanten tot een ploegen op rotsen.

Zij, die deze agitatie gaande houden, dragen een ernstige verantwoordelijkheid. Wanneer men op sommige plaatsen zelfs kerkelijke verkiezingsverenigingen gaat oprichten, strooiblijtjes verspreidt, alleen „mannen van de School“ in den Kerkeraad dilden wil, dan verradt dit een partijdrijven, dat in Christus kerk als diep zondig moet worden gebrandmerkt. Van Christus Kerk geldt: Alles is uwe en gij zijt van Christus. En zoodra Christus niet meer het middel-punt is van ons leven, maar School of Universiteit, A. of B., de alles beheerschende vraag wordt, ontzinkt de Kerk aan haar heilige roeping en dreigt ze in een partij, in een secte, in een politieke fractie te onttaarden.

Wij danken broeder De Jager, dat hij in zoo broederlijken toon op dit gevaar wees. De oplossing van het vraagstuk ligt zeker principieel wel in den door hem aangewezen weg; maar hij zal zelf wel toestemmen, dat zoolang een groot deel der Kerken juist met het door hem gestelde beginsel het niet eens is, deze voorslag, hoe goed ook bedoeld, ons niet verder brengen kan.

## Voor Kootwicks Scholen.

Ingekomen bij Ds. HOUTZAGERS en in hartelijken dank ontvangen van den heer K. F. Toren te Midwolde (Groningen) gift Unie-collecte f 4.50.

Dringend bevelen wij onze Scholen aan.

D. HULLEMAN,

Kootwijk. Penningmeester.

## Uit de Pers.

Op de Zuid-Hollandsche leden-vergadering der Confessioneele vereniging heeft Dr. H. Schokking van Vlaanderen een referaat gehouden over het „Beeld Gods“, waarvan wij het volgende verslag aan de „Gereformeerde Kerk“ ontleenen:

De Referent begon met te zeggen, dat zijn onderwerp niet nieuw was, het leidt ons aandacht naar de eerste bladzijde van de geschiedenis des menschen, die een onwraakbaar getuigenis geeft van den adel der menschelijke natuur. Toch voelde hij zich aangetrokken tot dit onderwerp. Reeds Protogoras reide: De mensch is de maat van alle dingen. Ja kennis van ons zelf in betrekking tot den Heere God is van groots betekenis God en mijzelf te kennen niet anders begeert ik, is een bekend woord van Augustinus. Het verschil van opvatting van 'menschen wezen, bekeert zich feitelijk. Dit onderwerp brengt ons in aanraking met veel hedendaagsche vraagstukken. Hier ligt ook een der hoofdvragen tusschen Prof. Böhl en de Gereformeerden en de Ethischen; de oplossing zou echter vierkant zich stellen tegenover de moderne evolutie. Referent wil dit onderwerp slechts insleiden; er is te veel stof, eenige grepen zal hij doen. Eerst zou hij de gegevens uit de Heilige Schrift omtrent dit punt verzamelen, zij zijn betrekkelijk weinige, n.l. Gen. 1 yk, 26 en 27. Gen. 5 vs. 1, Gen. 9 vs. 6, 1 Cor. 11 vs. 7, Jac. 3 vs. 9. Na korte bespreking van deze niet onbelangrijke

gegevens, waarbij o.a. werd opgemerkt dat *beeld en gelijkenis* door elkander werden gebruikt, de Staten vertaling: *bij geeft van zuiver taalgevoel met haar vertaling naar Zijn beeld, meende Referent de volgende punten te kunnen vaststellen:* 1. „naar Gods beeld“ is karakteristiek van 'menschen oorspronkelijke schepping; de mensch niet geschapen „naar zijn aard“.

2. Het karakteristieke duidt op een overeenkomst tusschen God en mensch. Maar niet te vergeten hierbij, dat Go's *acht* den mensch naar zijn beeld, de mensch dus niet valt buiten de grenzen van het geschapene, en ook niet uitgevloeid is uit Gods wezen.

3. De uitdrukking naar Gods beeld wordt in de Heilige Schrift alleen van menschen gezegd, nergens van engelen.

Daarop ging spreker over tot het aanstippen der meest bekende gevoelens. Sommigen hebben het beeld Gods in het lichaam gezocht maar God is een geest, hier is weerlegging onnoodig. Van meer betekenis is de opvatting van Socinianen en Remonstranten, het beeld Gods bestond in het heerschappij voeren; toch is dit meer dan oppervakkig, de heerschappij zou dan alleen tot de 4 en beperkt zijn. Gen. 1, goed gelezen, doet reeds inzien de dwaling hierin. De heerschappij is het gevolg van het als heerscher optreden zijn. Volgens de Roomsche opvatting is het beeld Gods de redelijke ziel, welke niet zelfstandig goed is, voor wie de oorspronkelijke gerechtigheid was als een gouden tegel. Op deze laatste lijn is ook Prof. Böhl, voor wie de mensch in het beeld als in een afeser is geschapen, het beeld is nu weg, daar hij door de zonde daaruut is gevallen; in deze opvatting is een element van waarheid. Op dezelfde lijn ligt ook de ethische opvatting: het beeld Gods (feitelijk een bloote aanleg met niets positief gods, maar dit leidt, zegt de Referent tot de evolutie-leer. De gereformeerde opvatting denkt aan een redelijk-zedelijke natuur met positieve eigenschap-pen.

Na deze gevoelens vermeld te hebben, zegt referent: Het is een moeilijke vraagstuk, ten slotte zijn alle definities van het beeld Gods gebrekkig. De eerste plaats moeten wij de positieve eigenschappen vasthouden, ondanks de tegenpraak van Prof. Daubanton; de mensch is goed, rechtvaardig en heilig, omdat hij is het beeld Gods; volgens Daubanton niet anders dan de bloote persoonlijkheid zonder eigenschappen, dat schijnt zegt, de referent een monstrum en dan zouden wij in El. 4 aan een tweede beeld Gods moeten denken. Neen, wij mogen den mensch, geschapen naar Gods beeld, niet denken als een graankorrel op een mandje; wij mogen niet de voortdurende verbinding met den Schepper vergeten; als wij dat laat ste doen, dan is de band met den Schepper door-gesneden. Beeld Gods is, dat de mensch zijn beeld is, altijd is. Deze waarheid is door Prof. Böhl ge-oeld met zijn leer van 'in een afeser geschapen“.

De mensch was met zijn eigenschappen voortdu-rend in verbinding met God. God deed niet als een beeldhouwer, die ten slotte het beeld laat staan indien men dit zoo voorstelt dan denkt men denkelijk.

Met „Beeld Gods“ is een relatie tot God aan-gedeut: Over het beeld Gods te spreken, zonder daarbij aan God te denken, is niet mogelijk. Maar nu moeten ook andere vragen onder de oogen gezien.

1. heeft de mensch het b eld nog?

2. Welken invloed had de zo-de op het beeld Gods?

Prof. Daubanton beperkt het beeld zoo, (bloote persoonlijkheid) dat de mensch zondaar kan worden en toch nog Gods beeld hebben. Rome leert ook, dat dat de mensch door de zonde niet is veranderd. Böhl zit ook in dien trein, toch heeft Kuiper in 't Vleeschwording des Woords“ onrecht aan Böhl gedaan; volgens Böhl is de mensch toch wel veranderd, hij spreekt zichzelf in zijn werken tegen. Bij Calvin vindt spreker wel wat hij gelooft, „het beeld Gods is de ongeschonden volmaaktheid van 'menschen natuur. Bedorven blijft zij ons over“.

Dus Calvin leert, het beeld Gods is zoowel goed, als dat het er nog is, paradox schijnbaar. Ook latere Gereformee de theologen gingen hierin mee, als Brakel, die dan onderscheidden, beeld Gods in engeren en ruimeren zin; het eerste is weg, het tweede is er nog. Dit moeten wij ook vasthouden, toch mogen wij er geen twee beelden van maken; ten slotte gaat het, toch om de verhouding tot om de gemeenschap met God. De verhouding tot God is door de zonde verstoord, de mensch beeld op te zijn, wat hij is, omdat hij bleef wat hij was. Dit helderde spreker aldus op: De dood is geen vernietiging, maar een bestaansvorm. Paulus beschrijft den mensch als geestelijk dood, en toch wandelt hij in de zonde, geestelijk dood is de mensch, omdat hij leeft in de zonde. (Wij moeten echter de juridische en ethische opvatting niet scheiden). En dus, hij staat in de rechte verhouding tot Gods positief goed, toen het beeld Gods bedorven werd, werd hij geesteloos, maar hij blijft in zijn dood werkzaam, zijn natuur blijft in verkeerde richting aldoor werken.

Vervolgens gaat spreker er nu op wijzen, van hoe groote betekenis de leer van Gods beeld is voor de psychologie. Om de religie gaat het, en niet hierom, dat de mensch nu nog religieus kan worden; tegenover het Darwinisme handhaaft hij aldus den van den beginne af religieus mensch. De evolutieleer moest heiligt op materialisme uitloopen. Dan ging hij wijzen op de opvatting van het beeld Gods in de literatuur. Bij de ouden vond men nog sporen van de juiste opvatting; in den nieuwen tijd heeft het humanisme zich gesteld tegen over God. Denken wij aan het boek v. n. Felix Dahn, „Kampf um Rom“.

Menschelijke kracht wordt verheerlijkt en Kloos gevoelt zich een God in het diept van zijn ge-dachten“ en haat den bleeken Jezu. Voor de moral is deze leer van betekenis om de waarde van de sedelijke leven te handhaven. Van groote betekenis ook voor de prediking om ook de prediking der wet weer op te richten. In onzen Catechismus wordt gevraagd: Doet dan God den mensch geen onrecht, dat hij in zijn wet van hem eischt, wat hij niet doen kan? en geantwoord: God heeft den mensch geschapen, da hij het doen kon. Zoo is het; de esch Gods ligt vast in de Schepping; de prediking der wet moet tot den mensch als mensch gebracht oschoon hij in den doodstaat ligt. De mensch is nooit los van Gods gebod te denken.

Men moet laten zien, dat hij dood is, in welk een dood hij ligt. Zoo wordt naar waarheid het in de Heilige Oorlog van Bunyan voorgesteld, dat het beeld van den duivel in Menschenniel is opgericht. Ten tweede, de doodstaat des menschen is niet een slaap, maar een actief leven, waarin men zich zelf steek inder verderft. Ten derde: er is niets geest-lijks goets meer in den mensch overgebleven. Ten vierde: De heiligmaking is niet een feit van een oogenblik, maar een voortgaand proces; de vernieuwing naar het beeld van God is dus een ont-plooven van wat er is. Voorts is de roeping van den gelooide beeld Gods te zijn, waarbij des Heeren klacht in onze zwakheid wordt volbracht. Dat zullen de verlosten volkomen zijn, als met Jezus Christus zullen heerschen over de werken Gods. Psalm 8 is hiervan de profetie. O Heere, hoe heerlijk is uw naam op de gansche aarde. Spreker eindigt met te zeggen, „dat de Geref. Theologie iets van Prof. Böhl kan leeren

Dit rijk gesteeferde referaat heeft terecht de aandacht gevestigd op een der belangrijkste punten, die thans aan de orde zijn. Heel de evolutieleer keert zich juist tegen de schepping van den mensch naar Gods beeld. Daarom kan er niet genoeg op aanpdragen worden, dat vooral dit stuk onzer belijdenis in zijn rijk-heit tekenen voor heel het geestelijk leven weer helder in het licht worde gesteld.

Ook heeft de referent aanspraak op dank, waar hij openlijk uitsprak, dat de Gereformeerde dogmatiek op dit punt nader zal moeten worden uitgewerkt. Het beeld Gods wordt nog veel te veel opgevat in den engen zin van een zekere mate van kennis, gerechtigheid en heiligheid, die aan den eersten mensch is meegedeeld.

Alleen vreezen we, dat Dr. Schokking, door Prof. Böhl hierbij als leidsman aan te bevelen, onze Confessioneele niet op het juiste pad heeft gestuurd. In de stelling van Prof. Böhl, dat het beeld Gods niet in den mensch is ingeschapen, maar als een